

INFOSTUŽ LXX

September 2008

Vážení a milí členovia a sympatizanti STUŽky a čitatelia INFOSTUŽ,

sme opäť tu: v roku malých výročí, v čase radostných i smutných udalostí.

Skromne (spomínaním, plánovaním a výstavou našich knižných produktov) sme si v júni pripomenuli 15. výročie vzniku slovenskej STUŽky a o niečo honosnejšie, celodenným workshopom s recepciou, začiatkom septembra tie isté narodeniny našej bielokarpatskej regionálnej odbočky STUŽ so sídlom v Trenčíne. Viac sa o tom dozviete vo vnútri tohto čísla.

Valné zhromaždenie, ktoré sa konalo 11. júna 2008, s nepatrnými zmenami schválilo všetko, čo bolo treba schváliť a zvolilo staronové predsedníctvo STUŽ/SR v takmer nezmenenom zložení (podľa abecedy): Janko Hanušin, Maňo Huba (predseda), Vlado Hudek, Vlado Ira, Dáša Lišková, Janko Szöllös (hospodár) a Ľubka Trubíniová.

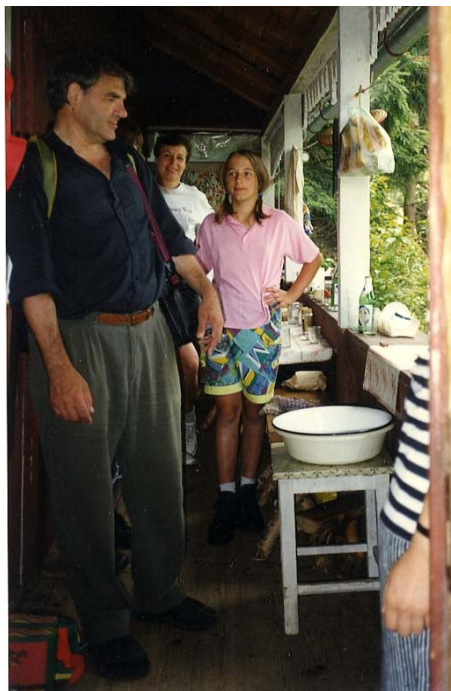
Rok 2008 je rokom päťdesiatnikov. Niektorých sme už oslávili (napríklad Katka a Juraj Podobovci), oslavy niektorých (Ľubka Trubíniová a ďalší) nás ešte len čakajú. Aj šesťdesiatnikov sa nám „urodilo“ niekoľko. Začalo sa to Katkou Šimončičovou a Paľom Hrkútom a pokračuje to Otom Körnerom a ním sa to nekončí. Kam len sa tak ponáhľate, kamaráti? Nebolo Vám lepšie s nami, mladými? Ale máme aj onakvejších jubilantov. Ved' osemdesiatin sa v duševnom i telesnom zdraví začiatkom tohto leta dožila naša doyenka, pani doktorka Ester Plicková. Všetkým menovaným (i nemenovaným) jubilantom želáme veľa radosť zo života i chuti do života.

Tento rok je však aj rokom mnohých bolestných strát, ktoré postihli nielen STUŽku, ale celé česko-slovenské ochranárske hnutie. Za všetkých nenahraditeľných kamarátov-ochranárov spomeniem aspoň Ivana Dejmalu a Mikiho Lisického. Slová na rozlúčku s našim bývalým podpredsedom Mikim nájdete na ďalších stranách.

V spolupráci s Geografickým ústavom SAV, REC Slovensko a niektorými ďalšími organizáciami sa nám podarilo zorganizovať už 7. ročník súťaže študentských esejí na tému Udržateľný spôsob života. Ich hodnotenie medzinárodnou porotou bolo súčasťou Memoriálu Josefa a Petry Vavrouškovcov., ktorí sme v septembri organizovali už 14. raz. Takisto sme sa podieľali na i na príprave a vydaní zborníka zo seminára k 20. výročiu vydania publikácie Bratislava/nahlas.

Spolu s ďalšími MVO sme sa venovali početným kauzám, či už sa týkali Bratislavy (napr. Podhradie, Devín, PKO, Starý most, industriálne dedičstvo, mestská zeleň), Pezinka, Vysokých Tatier, Nízkych Tatier, Málna Brda, dialnice medzi Šútovom a Ľubochnou, alebo ďalších lokalít. Nakoľko sme boli úspešní, ukáže budúcnosť. Veľa času sme (i) toto leto venovali oprave dreveníc, koseniu zarastajúcich lúk, údržbe zelene i ďalšej bohumilej činnosti.

Vítame medzi nami nové členky: Danku Palkechová a Evu Marhoferová. So želaním krásnych dní babieho leta a s nádejou na skoré stretnutie

Ivan Dejmal na Čingove

Uwe Joz.

Pár slov o pätnásťročnej slovenskej STUŽke

Spoločnosť pre trvalo udržateľný život v Slovenskej republike (skrátene STUŽ/SR) bola zaregistrovaná ako občianske združenie v januári 1993 a svoju činnosť slávnostne započala na ustanovujúcom valnom zhromaždení 5. mája toho istého roku.

Nadviazala na niekoľkomesačné pôsobenie svojich členov v spoločnej, československej STUŽ, ktorá vznikla v októbri 1992 z iniciatívy Josefa Vavrouška. To rozdelenie na českú a slovenskú organizáciu nevyplývalo v žiadnom prípade z odlišností programových či názorových, ale len z čisto praktických dôvodov: cestovať na členské schôdze do Prahy je z Bratislavy či Trenčína preda len trochu príďaleko. Druhým dôvodom bola skutočnosť, že po rozdelení Československa sa realita v oboch nových republikách začala stále viac líšiť a podobne sa musela líšiť i optika nazerania a argumentácia v stanoviskách oboch STUŽiek.

To podstatné však je, že sa zachovala spoločná filozofia, spoločný program a celý rad spoločných aktivít, pričom jednou z priam symbolických platforiem pre ich realizáciu sú naše spoločné Biele/Bílé Karpaty s príslušnými regionálnymi odbočkami STUŽ, konferenciami, projektmi, ale i Silvestrami v Stráni a na Javorine.

Z ďalších spoločných aktivít spomeniem aspoň:

- ✓ Organizovanie Memoriálov Josefa a Petry Vavrouškovcov. Doposiaľ ich bolo 13, pripravujeme 14.
- ✓ Presadzovanie problematiky ľudských hodnôt zlučiteľných s predstavou udržateľného života v agende Európskeho EcoFora ako aj v rámci aktivít ANPED. Zabezpečenie fungovania pracovnej skupiny európskeho EcoFora *Hodnoty pre udržateľnú budúcnosť*. Podieľanie sa na príprave Bratislavskej a Bruselskej deklarácie mimovládnych organizácií pred 5. a 6. konferenciou ministrov životného prostredia v Kyjeve a Belehrade (konkrétne išlo o kapitoly o hodnotách a o vzdelávaní pre udržateľnú budúcnosť).
- ✓ Sedem ročníkov československej súťaže študentských esejí na tému *Udržateľný spôsob života*.
- ✓ Spoločné vydávanie kníh a zborníkov. Za uplynulých 15 rokov ich bolo viac ako 30.
- ✓ Spoločne sme organizovali podujatia doma a v zahraničí a spoločne sme sa zúčastňovali na medzinárodných podujatiach.
- ✓ Zohrali sme zásadnú úlohu pri tvorbe národných stratégií trvalo udržateľného rozvoja v ČR i v SR. Ale podieľali sme sa aj na tvorbe Akčného plánu trvalo udržateľného rozvoja SR, Vízie SR do r. 2020 a ďalších zásadných rozvojových dokumentov.
- ✓ Zároveň sme sa na oboch stranách rieky Morava venovali monitoringu (eko)politickej situácie, hodnoteniu a podpore aktivít kľúčových spoločenských subjektov vo vzťahu k životnému prostrediu a trvalo udržateľnému rozvoju, ako aj kritike aktivít opačného charakteru. Zaujímali sme stanoviská, koncipovali návrhy, písali žiadosti...
- ✓ Zorganizovali sme viac ako 100 tlačových besied a pripravili množstvo tlačových správ.
- ✓ Poskytli sme stovky rozhovorov pre masmédiá a publikovali niekoľko tisíc článkov: od príležitostných notíc až po zásadné štúdie vedeckého charakteru.
- ✓ Opakovane pred voľba a po voľbách sme hodnotili plnenia Programového vyhlásenia končiacej vlády, volebné programy politických strán a programové vyhlásenie novej vlády.
- ✓ Spolupredsedať sme pracovnej skupine Životné prostredie pri Národnom konvente o EÚ.

- ✓ Prednášali sme na desiatkach podujatí, poriadaných najmä v spolupráci s Českou a Slovenskou asociáciou Rímskeho klubu, Futurologickou spoločnosťou na Slovensku a Slovenskou geografickou spoločnosťou pri SAV.
- ✓ Dôležité miesto v rámci našich aktivít zaujímal a zaujíma lobing, rokovania s ministrami, práca vo vládnych i mimovládnych výboroch, ale aj celkom neformálne pôsobenie na najrôznejších úrovniach verejnej správy.
- ✓ S tým súvisí aj neformálna (takmer každodenná) konzultačná a poradenská činnosť, aktívna účasť na poradách na tému prípravy návrhu nových územných plánov, angažovanosť v rámci EKOFÓRA a Platformy pre NATUR-u 2000, či poskytnutie publikácií STUŽ do mnohých knižníc, úradov a školských zariadení.
- ✓ Osobitnú kapitolu predstavovala spolupráca s desiatkami MVO doma i v zahraničí, pričom vo viacerých z nich sme členmi, v niektorých dokonca členmi ich výborov (EEB, European EcoForum, ANPED, Greenway, INFORSE, Energia 2000, Fond Tatry...).
- ✓ Okrem toho pôsobili v rámci oboch STUŽiek regionálne odbočky a odborné skupiny.
- ✓ Spojením príjemného s užitočným boli a sú spoločenské aktivity (spolu)organizované STUŽ v ČR a SR, na ktorých sa takmer pravidelne zúčastňovali a zúčastňujú osobnosti z umeleckej sféry, pričom osobitné poďakovanie patrí Zuzke Homolovej, Zuzke Kronerovej, Samovi Smetanovi, Mirovi Cipárovi, Ďurovi Nvotovi, Ferovi Guldanovi, Tonovi Popovičovi, Eugenovi Gindlovi, Danielovi Pastirčákovi, Rudovi Sikorovi, Petrovi Šimunovi a žiakom ZUŠ na Kulíškovej ulici v Bratislave.

Aj keď sme žili skromne a zväčša len z vlastných členských príspevkov, občas sme získali aj nejaký grant, sponzorský dar či iný externý zdroj prostriedkov. Aj za to vďaka.

Viem, že mnohí od nás čakali viac. Verili, že viac ovplyvníme realitu, presvedčíme politikov a verejnosť, pritiahneme ďalšie osobnosti...Urobili sme, čo sme vedeli a vládali popri svojich civilných zamestnaniach a ďakujem všetkým z Vás, ktorí nám pri tom pomohli.

Mikuláš Maňo Huba
predseda STUŽ/SR

P.S. To ostatné nájdete v predchádzajúcich INFOSTUŽoch, na Internete, v našich knižkách, projektoch, správach, článkoch, v publikovaných rozhovoroch a vo svojich spomienkach.

mh.

Tohtoročný Parichvost počas memoriálu:

15 rokov skutočného bytia

Vraj sa patrí na úvod prehovoriť predsedovi jubilujúcej organizácie. Musím sa priznať, že

po prvé: predsedníčkou Bielokarpatskej odbočky STUŽ som sa za celých 15 rokov cítila len keď som podpisovala zmluvy k získaným projektom a preberala zodpovednosť za ich realizáciu;

po druhé: bola som skôr zvyknutá písať do zborníkov z bielokarpatských konferencií tradičné slovo na záver, ako úvodníky;

po tretie: bytostne som stavaná na plánovanie budúcnosti, život ma núti vnímať prítomnosť, no utrpením pre mňa je preberať sa aj nedávnou minulosťou, nieto ešte uplynutými 15 rokmi.

Vyhnutia však niet, a tak mi prepáčte toto moje osobné vyznanie.

Keď sme na prvej konferencii v Novej Bošáci 11. júna 1993 založili odbočku Biele Karpaty STUŽ so sídlom v Trenčíne na popud predsedov slovenskej a českej Spoločnosti pre trvalo udržateľný život Mikuláša Hubu a Josefa Vavrouška, s cieľom prakticky overiť trvalo udržateľný model života a hospodárenia v CHKO Biele Karpaty a vytvoriť miestny tím odborníkov na riešenie problémov regiónu, ešte pár rokov som nechápala, prečo mi bola daná dôvera ich i členov novovzniknutej odbočky viesť ju. Videli snáď vo mne vlohy učiteľského bežca na dlhé trate, o ktorých som ja vtedy nemala tušenie? O regionálnom rozvoji som rovnako nemala ani potuchy, iba dôveru v schopnosti odborného garanta budúcich projektov Viktora Nižňanského i aktuálne sa pridávajúcich regionálnych, nadregionálnych i zahraničných odborníkov.

Postupne som sa naučila „písať“ projekty, byť trpezlivým stredom a niekedy i nárazníkom medzi miestnymi partnermi a odbornými tímami, včas sa stiahnuť a prenechať štafetu druhým, aby som sa medzitým dozvedela, či štyri roky robila servis pre neziskové organizácie celého kraja. Ani presne neviem, kedy sa zo žiačky stala učiteľka strategického plánovania, písania, manažmentu a monitoringu projektov. Ešte počas 6. Bielokarpatskej konferencii v roku 1999 som si hovorila, že by som sa nedokázala postaviť pred toľkých účastníkov a referovať, na ďalšej konferencii som už mala dva referáty. Túžili sme modelovať Biele Karpaty a Biele Karpaty zatiaľ modelovali nás všetkých, ktorí sme sa na regionálnych, cezhraničných i medzinárodných projektoch v Bielych Karpatoch a najmä pre Biele Karpaty podieľali. Ale hlavne, ako z nasledujúcich vyznaní zistíte, všetci sme sa beznádejne do Bielych a samozrejme i Bílych Karpát natrvalo zaľúbili.

Málo organizácií, nielen neziskových, vydrží 15 rokov, málo ľudí vydrží v organizácii 15 rokov. Prečo Bielokarpatská odbočka STUŽky, prečo ja ešte stále ne jej čele? Pretože etapy programu Obnova vidieckych sídiel a krajiny v Bielych Karpatoch a ďalšie projekty boli od začiatku správne naplánované? Pretože sa vždy v pravý čas a na správnom mieste zišli tí správni ľudia, aby ich realizovali? Alebo, žeby sme sa celý ten čas niesli na vlne Božieho plánu v Bohom požehnanej krajine? Pretože sme pracovali s nadšením, plným zaujatím a láskou? Na toto ani dnes neviem odpovedať. Na čo viem odpovedať je to, že za tých 15 rokov som vyrástla, dozrela, stala sa slobodnou duchom i bytím vďaka úžasnému bohatstvu vzťahov s ľuďmi, ktoré stále pretrvávajú, čo si mám možnosť vždy znovu overovať na neopakovateľnej atmosfére Bielokarpatských konferencií, naposledy minulý rok. Teší ma, že si pevnosti a láskavosti vzťahov ľudí dotknutých Bielymi-Bílymi Karpatami budem môcť nielen ja znovu užiť 5. septembra na pracovnom i neformálnom stretnutí pri príležitosti 15-ročnej existencie odbočky STUŽ Biele Karpaty.

Dagmar Lišková
predsedníčka STUŽ, odbočka Biele Karpaty.

Pätnäšť užitočných a zaujímavých rokov v Bielych Karpatoch

(Venované 15. výročiu vzniku Regionálnej odbočky STUŽ Biele Karpaty)

Dovoľte mi, preniesť sa na chvíľu o 15 rokov dozadu.

Rok 1993 bol zvláštny rok. Rozpad Československa priniesol niekomu radosť, niekomu smútok. Radosť i smútok sú kategórie emocionálne. Obyvatelia Bielych Karpát však pocítili aj celkom praktické dôsledky rozdelenia. Vznikla nová, umelá hranica, ktorá tu takmer 50 rokov nejestvovala. Hrozilo, že dve časti toho istého pohoria, dovtedy viac-menej jednotného prírodného, kultúrneho i socio-ekonomického regiónu sa začnú od seba vzdäľovať.

Prišli prvé územné česko-slovenské spory: Vrbovce (kde obec pripadla jednej republike a železničná stanica druhej) či Sv. Štěpán a Sidonie, ktoré nová hranica preťala napoly.

Slovákov a Čechov, či lepšie Moravanov a v našom prípade najmä obyvateľov Slovácka a Valašska, ktorí spolu blízko spolupracovali nielen od roku 1918, ale minimálne od čias Bielej hory (pozri českí exulanti na Slovensku, spoločné stretnutia v Luhačoviciach či na Javorine, alebo cezhraničný fenomén osobností typu Jurkoviča, Úprku, Holubyho ale aj Komenského, Masaryka, Štěfánika a ďalších) začali od seba oddeľovať nové, umelé bariéry.

Ako sa však hovorí, každá akcia budí reakciu. Pozitívnu reakciou na negatívny vývoj a hrozby, súvisiace s rozdelením Československa, bola aktivita ľudí a spolkov, ktorí/ktoré sa s takýmto vývojom nechceli len tak ľahko zmieriť.

Neúnavná Soňa Čechová (inak zakladajúca členka našej STUŽky), spolu so svojim synom Vladom, zakladajú, ako voľné pokračovanie Hnutia Česko-slovenského porozumenia, Česko-slovenský týždenník Mosty. Z podnetu pani Čechovej a legendy česko-slovenskej kultúry Jřího Suchého vzniká unikátne teleso: Československý duchovný parlament. Vo chvíľach rozpadu spoločného štátu sa koná, z podnetu prvého a žiaľ i posledného československého federálneho ministra životného prostredia, Josefa Vavrouška, prvý Silvester v Bielych Karpatoch. A táto tradícia, s určitými obmenami, trvá dodnes: v priebehu prvých desiatich rokov najmä zásluhou našich regionálnych STUŽiek a neskôr najmä vďaka miestnym samosprávam. Ešte pár mesiacov predtým ten istý Josef prichádza s myšlienkou vytvoriť Spoločnosť pre trvalo udržateľný rozvoj. Na ustanovujúcej schôdzi, v októbri 1992, sa jej účastníci rozhodli pojem rozvoj nahradiť slovom život v zmysle žitie, teda spôsob života či ľudskej existencie. Vznik STUŽky súvisel s viacerými skutočnosťami. Jednou bolo nepochybne filozofické a hodnotové ukotvenie jej iniciátora, humanistu, environmentalistu a ochranára, najmladšieho účastníka expedície Lambaréne a blízkeho spolupracovníka Václava Havla. Tým druhým bol fakt, že po zániku FVŽP sa mu otvoril nový časový priestor na realizáciu svojich ideálov v mimovládnej sfére a napokon, po Summitu OSN v Rio de Janeiro, kde bol vedúcim Čs. delegácie, bola udržateľnosť či trvalá udržateľnosť kľúčovým pojmom, ktorý bolo treba naplniť konkrétnym obsahom. Josef to prijíma ako výzvu a na druhý deň po návrate z Ria na tom začína pracovať.

Po rozdelení republiky dochádza z rýdzo pragmatických dôvodov, o ktorých sa zmieňujem na inom mieste INFOSTUŽu, k registrácii právne nezávislej slovenskej STUŽky, ktorá však duchovne a náplňou práce zostáva súčasťou jednotnej česko-slovenskej komunity. Jej zakladateľom je od začiatku jasné, že činnosť STUŽky je treba dostať z centra čo najnižšie, čo najbližšie ku konkrétnym ľuďom, ku konkrétnym problémom. Cítili sme, že jedným z problémových regiónov bude novo vznikajúce česko-slovenské pohraničie. A preto, že na oboch stranách Bielych Karpát, najmä v Trenčíne a Uherskom Hradišti, sa našli osobnosti oddané ideálom udržateľného spôsobu života i cezhraničnej spolupráce, vzniká v Kultúrnom dome v Novej Bošáci už v 11. júna 1993 Regionálna odbočka STUŽ Biele Karpaty so sídlom v Trenčíne a paralelne s ňou sesterská bílokarpatská odbočka STUŽky v Uherskom Hradišti. A hneď prvé stretnutie má charakter nielen spoločenský, ale aj pracovný, veď ide o prvú bielokarpatskú konferenciu a začiatok regionálneho a zároveň cezhraničného projektu s dvojazyčným názvom Obnova vidieckej krajiny a sídiel v Bielych Karpatoch (český názov je doslovným prekladom slovenského). Vzniká skvelá tradícia každoročných pracovno-spoločenských stretnutí. Stretnutí nielen priateľov, kolegov, spolupracovníkov z oboch strán hranice, ale aj vedcov, ochranárov, ľudí zo štátnej správy a samosprávy, ale aj miestnych podnikateľov, múzejníkov, umelcov... Stretnutí a výmeny myšlienok: od tých, ktoré rezonujú na globálnych summitoch, až po tie,

ktoré vrtajú v hlavách hoci bielokarpatským kopaničiárom. Nedá mi v tejto súvislosti nespomenúť mená organizátorov ako Dáška Lišková, Jana Hajduchová, Radek Kunz či Viktor Nižňanský, ale aj ďalšie mená – samozrejme bez nároku na úplnosť – ako Milan Drgáč, Peťo Spišiak, Dano Kollár, Jardo Ungermann, Marián Fabián, Pavel Šremer, Koloman Prónay, Jela Tvrďňová, Mirek Kundrata, Leo Kužela, Juraj Hlatký, manželia Medalovci, či Katka Rajcová a neskôr i Danka Palkechová a ďalšie. A zároveň mi nedá ešte raz s vďakou nespomenúť nezabudnuteľného Josefa, ktorý stál na úplnom začiatku a ktorý nás v marci 1995 spolu so svojou dcérou Petrou tak nečakane opustil.

Bielokarpatské konferencie však neboli len hovorením pre hovorenie, ako sa to niekedy na konferenciách stáva. Za tým všetkým stáli konkrétne projekty, ktorých z roka na rok pribúdalo, pričom nešlo len o nárast počtu, ale aj kvality, užitočnosti a spoločenskej závažnosti. O tom, že si tieto myšlienky začali osvojovať aj miestni ľudia, svedčí nielen niekoľko ročníkov mikroregionálneho časopisu Spod skál, projekt Teledomu, ale aj stále lepšie vyzerajúca a fungujúca bielokarpatská vidiecka krajina

A tak sa táto bielokarpatská komunitná iniciatíva za udržateľný spôsob života a za zachovanie pozitívnych hodnôt nášho vidieka i celej krajiny stala nielen jednou z prvých svojho druhu na území bývalého Československa, ale aj jednou z najznámejších a najuznávanejších, o čom svedčí, o.i., aj záujem zahraničia, vrátane našich amerických priateľov reprezentovaných Jessicou Brown a Brentom Mitchelom z novoanglického QLF, či skutočnosť, že na túto dnes už viac ako 15 ročnú tradíciu v mnohom nadviazal Región Biele Karpaty i Euroregión Biele – Bílé Karpaty.

Som rád a vďačný osudu i celkom konkrétnym ľuďom na čele s Dášou Liškovou, že som sa na tom všetkom mohol aspoň trochu podieľať. Verím, že aj Josef Vavroušek by bol aspoň čiastočne spokojný s tým, ako sa jeho odkaz darí naplňať. To **aspoň čiastočne** som nepoužil v snahe relativizovať úspechy našej 15 ročnej jubilatky, ale preto, aby sme neupadli do prílišného sebauspokojenia. Lebo, povedzme si úprimne, že každý z nás má v tomto smere svoje rezervy a realita sa neraz uberá práve opačným smerom, než ako by sme si želali.

Pätnásť rokov je prvým ráznym vykročením k dospelosti. Dospelosť je o väčších právach a možnostiach, ale aj a najmä o väčšej zodpovednosti. Aj tak vnímam naše malé, okrúhle výročie, lemované úspechmi i neúspechmi a pripíjam na zdravie i na trvalo udržateľnú budúcnosť našej milej, pätnásťročnej jubilatke - bielokarpatskej STUŽke.

Mikuláš Maňo Huba

Čo sa stalo v uplynulých týždňoch?

- Valné zhromaždenie STUŽ/SR, ktoré schválilo, resp. vzalo na vedomie príslušné dokumenty, týkajúce sa nedávnej minulosti a blízkej budúcnosti fungovania organizácie a zvolilo nové predsedníctvo, predsedu a hospodára STUŽ/SR. VH okrem iného rozhodlo, že od budúceho roku bude členské zárobkovo činných členov okrúhlych 10 Euro a tých ostatných 5 Euro.
- Zorganizovanie 7. ročníka súťaže študentských esejí Udržateľný spôsob života (v spolupráci s tradičnými partnermi a za finančnej podpory APVV).
- Príprava 14. ročníka Memoriálu Josefa a Petry Vavrouškovcov v Západných Tatrách.
- Príprava a vydanie zborníka zo seminára k 20. výročiu vydania publikácie Bratislava/nahlas (v spolupráci s Geografickým ústavom SAV).
- Účasť na početných ochranárskych aktivitách a spolupráca s médiami.
- Memoriál Josefa a Petry Vavrouškovcov v Západných Tatrách.

Čo sa chystá v najbližších týždňoch?

- Vyhlásenie výsledkov 7. ročníka súťaže študentských esejí Udržateľný spôsob života.
- Krst nových publikácií z dielne STUŽ, alebo jej členov.
- Mediálne a iné aktivity.

Časť účastníkov tohtoročného memoriálu

Za Mikim Lisickým

Počas nášho pozemského putovania stretávame rôznych ľudí. Mnohí z nich prechádzajú okolo nás len tak mimochodom napriek tomu, že ich vidáme každý deň. Iní sú s nami na celom úseku našej životnej cesty, aj keď fyzicky sme s nimi omnoho kratšie. Je to vďaka tomu, že nás ovplyvňujú ich myšlienky, postoje, ich vzťah k všetkému, čo nás obklopuje. Tých druhých je žiaľ menej. Dostávame ich ako dar a dar každého z nás robí šťastnejším. Pre mňa, ale iste aj pre stovky ďalších, bolo takýmto šťastím, takýmto darom, že sme sa mohli stretávať – v určitom období každý deň - so vzácnym múdrom a dobrým človekom – s Mikim Lisickým.

Poznali sme sa od študentských čias, zo starej Moskovskej, kde sme študovali a neskôr aj spolu pracovali na Katedre zoológie Prírodovedeckej fakulty UK. On, hoci len o rok starší, budil v nás veľký rešpekt svojimi postojmi, jazykovými schopnosťami, no hlavne mimoriadnymi vedomosťami, a to nielen z našich zoológických disciplín. Výborne sa vyznal v mnohých problémoch aj z histórie, filozofie či politiky a tak sme ho už vtedy považovali za posledného polyhistora a to nielen našej generácie. Nemal konkurenciu medzi nami v celkovom ponímaní zákonitosti dejov v prírode a veľmi rýchlo pochopil, že nestačí len podrobne skúmať nejakú živočíšnu skupinu, ale, že je potrebné ísť kvalitatívne ďalej, rešpektovať, že život v akejkolvek podobe je potrebné si vážiť a presadzovať jeho ochranu. A tak napriek tomu, že vo výskume mäkkýšov Slovenska dosiahol výrazné vedecké úspechy a vlastne stal sa jedným zo zakladateľov vedeckého bádania tejto živočíšnej skupiny u nás, po niekoľkých rokoch ich sa začína čoraz viac zaoberať rôznymi otázkami z ochrany prírody. To ho čoskoro postavilo do čela ochranárskych snažení nielen doma, ale stal sa v tejto problematike aj medzinárodne známy a uznávaný.

Mikiho mimoriadne vedecké schopnosti a morálne postoje už od prvých rokov jeho pôsobenia na katedre ho formovali ako výraznú osobnosť, ktorá sa rodí raz za desaťročia a ktorú okrem nás, jeho rovesníkov, rešpektovali, či museli rešpektovať aj ďalší, vrátane jeho predstavených. Bol známy svojou precíznosťou, otvorenosťou, ochotou pomôcť, pritom zároveň bol skromný a neznášal vychvaľovanie. Nebol žiadny puritán či suchár, mal rád život a dokázal nájsť múdrosť života aj v perlivej kvapke kvalitného vína, či v čajovej šálke plnej vône.

Na Katedru zoológie PriF UK nastúpil presne pred 40 rokmi, ako asistent a najprv viedol cvičenia zo zoológie bezstavovcov. No už v prvých rokoch učiteľskej práce pochopil mimoriadnu dôležitosť a potrebu kvalitného vyučovania ochrany prírody. Absolvoval postgraduál z ochrany prírody na pražskej univerzite. Pripravil sám mimoriadne kvalitný návrh študijného odboru, ktorý sa oficiálne volal „Ochrana prírodného prostredia“. Bol to nielen prvý takýto návrh na našej fakulte, ale na Slovensku vôbec a začalo sa podľa neho vyučovať od r. 1977. Vyučoval v ňom viacero základných predmetov, ktoré v očiach študentov boli vždy vysoko cenené a on ako učiteľ obľúbený a obdivovaný. Mal kvalitné, na odborné fakty prebohaté prednášky, ktoré nenútili študentov pasívne prijímať, ale pomáhali im uvažovať a formovať si vlastné postoje. No vedel ísť aj ďalej. Keď bolo treba, nerobilo mu problém obliecť si montérky, nakúpiť farby, zobrať motyky a vybrať sa so svojimi študentmi do bratislavských ulíc ošetrovať zúbožené stromoradia. Študenti mali z toho ohromný zážitok: robili čosi užitočné, overovali si aj názory a postoje okoloidúcich k niektorým ochranárskym problémom, ba čo viac, videli učiteľa pri praktickej ochrane prírody. Pôvodne pre študentov našej fakulty, no neskôr aj pre iných, napísal síce obsahom nevelké, no myšlienkami nabité a doteraz neprekonané skriptá z ochrany prírody, ktoré vyšli v troch vydaniach.

Miki, ako zásadový človek, nemohol súhlasiť s rozdávaním docentských titulov podľa straníckej príslušnosti pre neodborníkov a na protest proti takémuto konaniu požiadal v r. 1985

o rozviazanie pracovného pomeru s fakultou, čo v tom čase bola nevídaná reakcia. Našli sa však iní, ktorí vedeli oceniť jeho nevšedný talent. Bol to vtedajší riaditeľ Ústavu experimentálnej biológie a ekológie SAV, ktorý pri tejto príležitosti vyhlásil: „Pre Lisického nájdem miesto aj keď by som ho musel vyrobiť!“ V r. 1990, po zmene režimu sa na kratší čas opätovne vracia na fakultu, vyžiadaný ako vari jediný, študentmi. Zakladá Katedru ekososológie a fyziotaktiky, ktorej bol v r. 1990-1993 aj jej prvým vedúcim, spoluzakladá environmentálnu sekciu na fakulte a v čase, keď mohol pomýšľať aj na ďalší kvalifikačný rast, opätovne sa vracia na akadémiu, kriesiť medzitým ochabnuté Oddelenie ekososológie a monitoringu na Ústave zoológie.

Už spomenutý, mimoriadne široký diapazón vedomostí mu umožnil zaujať odborný postoj k rôznorodým ochranárskym problémom – od terminologických (napr. on je autor termínu ekososológia), cez abioticko- biotické, ktoré boli zamerané hlavne na praktické kroky, až k syntetizujúcemu pohľadu na ochranu prírody.

Jeho ochranárska filozofia ho už na počiatku odbornej kariéry nasmerovala do prvého zárodku ochranárskej organizácie vo vtedajšom Československu, do TIS-u, neskôr do Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny. Bol tajomníkom MV SZOPK, jeho podpredsedom i predsedom, ako aj členom a podpredsedom ÚV SZOPK. Spoluzakladal a bol aj podpredsedom Spoločnosti pre trvalo udržateľný život. Založil a bol dlhé roky šéfredaktorom známeho časopisu bratislavských ochranárov – „Ochranca prírody“, ktorý aj jeho zásluhou sa stal v minulom režime významným a nebojácnym šíriteľom ochranárskych myšlienok a postojov na celom Slovensku. Miki však nebol len šéfredaktorom, ale aj výkonným redaktorom, ba veru často aj sekretárkou či distribútorom.

Miki mal veľké plány aj v poslednom období, tešil sa na dôchodok, jeho rôznorodé aktivity mu umožňovali plánovať na dlhé roky. O to šokujúcejšia bola informácia z konca jesene minulého roka o jeho ťažkom ochorení. K diagnóze zaujal racionálny a pritom optimistický postoj. V tých hrozných chvíľach pred a pooperačných, ktoré dokážu pochopiť len tí, čo ich sami museli pretrpieť, horúčkovite hľadá východisko. Nachádza ho v spojení a vo viere v Dobro, k nemu sa utieka a verí, že s ním zvíťazí nad, ako to on nazval, račím démonom. Ako vždy, i v tejto krutej situácii, sa zachová originálne – chce vítať dobro a preto mení si meno na Dobrovít – Vítko. Jeho vianočné pranie, ktoré poslal niektorým z nás vlastne len niekoľko týždňov po mimoriadne ťažkej operácii, je nádhernou symfóniou slov na pojem Dobro, je literárny skvost. Okrem iného píše: „Dobro je veľká Podstata, bez ktorej sme ohrození vo svojom pretrvávaní. Ja som si ju síce nazval Dobro, ale môžete mu hovoriť aj Boh, Cesta alebo Láska. To je vaša voľba. Nie je dôležité ako ju vo svojom dialógu s ňou oslovujete, dôležité je, aby váš rozhovor bol nepretržitý. Je to jedna z Podstát na ktorých odpradáva stojí a padá náš fyzický svet. Podstata, v ktorú môžete smelo veriť, práve preto, že „ona je“ a už to stačí.“

Zdravotný stav v prvých týždňoch po operácii sa javil veľmi sľubný, Miki aj v nemocničnom prostredí dokázal čítať, robiť si poznámky, zhromažďovať termíny do plánovaného slovníka o mokradiach. To, že to napokon nestihol zrealizovať je pre niektorých z nás výzvou i záväzkom, aby sme túto jeho snahu dokázali zrealizovať do publikovanej podoby. Znie to možno neuveriteľne, no pri stretnutiach bol to on čo naplňal druhých optimizmom. Tak ako po celý život i tu mal svojho anjela strážneho, manželku Evku, ktorá ho s mimoriadnou obetavosťou opatrovala každú chvíľu, až do jeho posledných chvíľ. Žiaľ počítačný optimizmus vystriedalo v posledných týždňoch rýchle zhoršenie zdravotného stavu a Miki prestával komunikovať, strácal sa. No i vtedy, vždy, pri prihovorení sa mu Evky, dokázal zareagovať, vnímal ju.

Dobre vieme, že život má svoj začiatok a tým aj svoj koniec. Je to nevyhnutnosť, je to zákon, ktorý sa nedá zmeniť a týka sa aj nás, ľudí. Napriek tomu je pre nás vždy veľmi bolestné a ťažké, keď tento zákon sa stáva realitou a odchádzajú nám naši blízki, či priatelia. Aj my sme teraz opäť pocítili jeho krutú, nekompromisnú ruku. Ľudia však, na rozdiel od ďalších organizmov – našich spolupútnikov, majú jednu možnosť navyše. Aj keď odídu do nenávratna, môžu žiť ďalej prostredníctvom spomienok a hlavne svojich myšlienok, ktoré nám tu zanechali. Aj v prípade Mikiho je to tak. Veď nám po ňom zostala plná náruč myšlienok, ktoré vložil do svojich kníh, článkov, listov a všade sa za nimi skrýva jeho usmievavá, priateľská tvár.

Miki, keď sa v hlbokom zármutku s Tebou lúčim, ďakujem Ti za všetko čo si pre nás a pre slovenskú prírodu vykonal a zároveň verím, že navždy zostáva Tvoje Dobro medzi nami.

Ľudovít Kocian

Stručná správa z výročného stretnutia European Environmental Bureau (EEB), Brusel, 25. -27. 9. 2008

EEB je organizácia združujúca približne 140 mimovládnych eko-organizácií z 30 európskych krajín – skoro všetkých členov EÚ ale aj Švajčiarska, Nórska, Chorvátska a Turecka... Členom sa môže stať každá NGO, ktorá sa stotožňuje s poslaním EEB a má záujem podieľať sa na ovplyvňovaní alebo európskych environmentálnych politík, alebo aspoň byť v obraze čo sa v danej oblasti EÚ deje. Zo Slovenska sú v EEB dve členské organizácie, STUŽ/SR a Spoločnosť priateľov Zeme, stretnutia som sa zúčastnil ako jediný účastník zo Slovenska (napríklad zo susedného Maďarska prišlo sedem kolegov). Členské poplatky sa odvíjajú od ročného rozpočtu členských organizácií, pre ilustráciu v prípade STUŽky činia len únosných približne 200 eur ročne.

Poslaním EEB je, byť: „...*Environmentálnym hlasom svojich členov a občanov Európy. Vplyvame na politiku EÚ v záujme ľudí a prírody. Stojíme na strane environmentálnej spravodlivosti a participatívnej demokracie. Našimi silnými stránkami sú nezávislosť a dialóg. Predvídavosť a prevencia (precaution) by mala usmerňovať spoločnosť a znečisťovatelia majú platiť za škody, ktoré spôsobujú. Chceme, aby Európa zabezpečila svojim občanom čisté prostredie a bohatú biodiverzitu...*“

EEB je teda možné chápať aj ako nášho „eko-agenta“ v Bruseli. Po viac ako 30 rokch skúseností je dnes EEB v Bruseli veľmi dobre prepojená, čoho dobrým dôkazom bola aj účasť externých speakrov na predkonferencii k výročnému stretnutiu nazvanej Turning the Tide (Obrátenie prílivu) a zameranej najmä na Akčný plán EÚ pre udržateľnú spotrebu (úvodnú reč mal komisár EÚ Stavros Dimas) a trendy vo využití trhových mechanizmov pre ochranu prostredia v EÚ (úvodnú reč k tomuto panelu predniesol komisár EÚ László Kovács). Popri nich medzi panelistami vystúpil rad ministeriek, ich námestníčiek a expertov z kľúčových európskych NGOs, venujúcich sa týmto témam.

Len pre oživenie fádnej správy, pár myšlienok Joachima Spangenbergu z nemeckého Výskumného ústavu pre udržateľnú Európu (www.seri.eu): Auto je jeden z najhlúpejších ľudských vynálezov: 15 ton surovín použijeme na to, aby sme vyrobili 1,5 tonový výrobok, ktorý používame na premiestňovanie 100 kilového človeka – to všetko po dobu 3 mesiacov a potom ho vyhodíme. Priemerné nemecké auto dnes váži toľko, ako vážil tank za prvej svetovej vojny. A prečo len 3 mesiace? Štatistiky ukazujú, že priemerný Nemec používa svoje auto 30 minút denne a priemerná životnosť auta v Nemecku je 12 rokov, prepočet je jednoduchý. Ešte bizarejšia je naša posadnutosť luxusnými autami: ľudia ich kupujú, aby urobili dojem na tých, ktorých nemajú radi. Spangenberg tiež spomenul inú aktuálnu skutočnosť: v uplynulom roku inflácia pre najchudobnejších 10 percent Nemcov dosiahla 18 až 20 percent, hoci priemerná inflácia bola len 3 percentá. Prečo? Lebo chudobní používajú neproporčne veľa peňazí na nákup palív a potravín. Fenomén „zdrojovej chudoby“ (resource poverty) dnes teda veľmi rýchlo rastie aj v najbohatšej ekonomike EÚ. Účinnou odpoveďou môže byť len efektívnosť vo využívaní zdrojov.

V stručnej správe nie je možné opísať široké spektrum oblastí a aktivít, ktorým sa EEB venuje. Záujemcov odkazujem na stránku www.eeb.org. Je možné, že povedzme problematike ortute sa na Slovensku nevenuje žiadna NGO, ale je nepochybne mnoho iných oblastí, ktoré sú sférou záujmu NGOs na Slovensku a na ktorých EEB systematicky pracuje, či už ide o ochranu biodiverzity, ovzdušie, klimatické zmeny, pôdu a poľnohospodárstvo,

kvalitu potravín, energetické politiky, problematiku EIA, ekologické dane, ekolabeling, dopravu a iné. Všetky tieto oblasti sú predmetom trvalého záujmu EEB a na viacero z nich EEB vytvorilo pracovné skupiny, ktoré sú schopné artikulovať svoje návrhy voči európskym inštitúciám a dosahujú, že sú tieto návrhy seriózne zvažované. Žiaľ, slovenské NGOs sa do práce týchto komisií zatiaľ nezapájajú.

Súčasťou každého výročného stretnutia EEB je aj prejednávanie správ a plánov organizácií, inak to nebolo ani v prípade stretnutia v Bruseli. Správa za rok 2007/2008 aj plán práce na rok 2009 bude onedlho na webe, takže čitateľov odkážem naň. Jednu z aktivít však predsa spomeniem. Pred júnovými voľbami do Európskeho parlamentu EEB pripraví dotazník, mapujúci postoje kandidátov k jednotlivým kľúčovým témam trvalo udržateľného rozvoja EÚ v nasledujúcich rokoch. Cieľom dotazníka je nielen zmapovať postoje kandidátov, ale aj touto formou vzdelat' kandidátov a širokú verejnosť o kľúčových témach a súčasne nadviazať prvý kontakt s budúcimi europoslancami. Bolo by veľmi dobré, keby sme túto akciu dokázali uskutočniť aj medzi kandidátmi do EP zo Slovenska, o to viac, že o ich momentálnych poznatkoch o politikách EÚ v oblasti životného prostredia a udržateľného rozvoja si asi nemôžeme robiť ilúzie.

Výročná schôdza volila na dvojročné obdobie aj členov boardu EEB, v ktorom je zastúpená každá členská krajina EEB. Na základe nominácie z Valného zhromaždenia STUŽ/SR, podporenej aj Spoločnosťou priateľov Zeme, bol za člena boardu EEB zvolený autor tejto správy. Mojm záujmom je prispieť k tomu, aby bola environmentálna komunita na Slovensku o práci a možnostiach, ktoré EEB poskytuje, priebežne informovaná. Medzi prvými krokmi, ktoré som podnikol, bolo požiadanie o podporu zo strany EEB pri komunikácii našich NGOs s príslušnými direktorátmi Európskej komisie vo veci výstavbu diaľnic na Slovensku prostredníctvom PPP a o podporu EEB vo veci pokračujúcej devastácie TANAPu. Tak isto sme s vedením EEB a českými kolegami prediskutovali aj možnosť účasti väčšej skupiny lídrov NGOs zo Slovenska na konferencii českých ochranárov v Prahe v novembri 2008 pred zahájením českého predsedníctva EÚ. EEB vyjadrilo ochotu podporiť takúto širšiu účasť pokrytím nákladov na cestovné a ubytovanie viacerých slovenských účastníkov. Váš záujem o účasť mi, prosím, obratom oznámte na nižšie uvedenú mailovú adresu.

Juraj Mesík, mesik@changenet.sk

1. október 2008

